

ποιητικοῦ τούτου διαγωνισμοῦ, δυνάμενον ἡδέως ν' ἀναγνώσθῃ καὶ ἐπιτυχῶς νὰ παρασταθῇ· διὸ καὶ ὁμοψήφως ἐπικινεῖ αὐτήν. Προτρέπει δὲ τὸν ποιητὴν νὰ γράψῃ κωμωδίαν ἐκτενεστέραν θέμα ἔχουσαν τὰ σήμερον ἐκφυλὰ καὶ ἄξια ψόγου ἤθη, καὶ ἰδίως τὰ γελοῖα τῆς κοινωνίας μας· ἐλαττώματα δὲν τοῦτο πράξῃ ἔχομεν πολλὰς ἐλπίδας ὅτι θέλει ἐπιτύχει.

(*Ἔπεται συνέχεια.*)

Η ΕΠΙ ΠΛΙΝΙΟΥ

ΕΚΡΗΞΙΣ ΤΟΥ ΟΥΕΣΟΥΙΟΥ (*).

Μίαν ὥραν μετὰ μεσημβρίαν, κυνικοῦ καύσωνος ἐπικρατοῦντος, ὁ Πλίνιος ἔκειτο ἐπὶ κλίνης ἀναγινώσκων, ὅτε ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Πλινία ἐλθοῦσα ἀνήγγειλεν αὐτῷ, ὅτι νεφέλη ἀμυχάνου μεγέθους καὶ σχήματος ἐφαίνετο πέραν πρὸς τὸ βάθος τοῦ κόλπου. Εὐθὺς δ' ἐκείνος ἀναστὰς καὶ ἐλθὼν εἰς ὕψωμα, εἶδε τὴν νεφέλην ἀναπηδῶσαν ἐξ ὄρους ὕπερ, ὡς μετὰ ταῦτα ἔμαθεν, ἦτο ὁ Οὐεσουίος, φερομένην ὑπ' ἀνέμου σφοδροῦ, ἐξαπλουμένην, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀκινήτουσαν. Ὡμοιάζε δὲ πρὸς πίτυν, ἥς τὴν ὑπερνεφὴ κορυφὴν ἔστεφον κλώνες, ἐκτεινόμενοι περίξ δίκην σκιαδίσκης. Καὶ ποτὲ μὲν ἐφαίνετο λευκὴ ἕνεκα τοῦ ἀτμοῦ τοῦ ὕδατος, ποτὲ δὲ φαιὰ διὰ τὴν τέφραν, καὶ ἄλλοτε πολύστικτος διὰ τὴν κίσσηριν καὶ τὰς σκιώρας.

Ὁ Πλίνιος, ἐπιθυμῶν νὰ παρατηρήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὸ θεῶμα τοῦτο, ἐπέβη εἰς πλοῖον, προτρέψας καὶ τὸν ἀνεψιόν, Πλίνιον τὸν νεώτερον, νὰ συνοδεύσῃ αὐτόν· ἀλλ' οὗτος εἰ καὶ δεκαπενταετὴς, δὲν ὑπήκουσε, προτιμήσας νὰ ἐκπληρώσῃ ἕτερον ἔργον ἀνατεθὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ θεοῦ· διὸ μείνας ἐν Μισσηνῷ, καὶ λουσθεὶς καὶ δειπνήσας κατεκλίθη εἰς ὕπνον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν μικροὶ κλόνοι τῆς γῆς ἐτάραζαν τὸν ὕπνον αὐτοῦ· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐγένοντο τοσοῦτον ἰσχυροὶ, ὥστ' ἐφαίνετο ὅτι ἡ οἰκία ἔμελλε νὰ καταπέσῃ. Ἐντρομος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Πλινίου ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἐνῶ καὶ αὐτὸς ἐξηγείρετο. Ἐξελθόντες δὲ ἀμφότεροι ἐκάθησαν μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς οἰκίας αὐτῶν, ὅτε ἐκαίνος ζητήσας τόμον τοῦ Τίτου Λιβίου, ἐπεχείρησε ν' ἀντιγράψῃ διάφορα τεμάχια, ἐπιδεικνύων ῥώμην ψυχῆς, ἀναρρήπιζουσιν τὸ θάρρος τοῦ περὶ αὐτὸν πλήθους. Ἦτο τότε ὥρα ἐβδόμη, καὶ μόλις ἐφαίνετο τὸ φῶς τῆς ἡμέρας κάτωχρον καὶ ἀμυδρόν. Ἐ-

πειδὴ δὲ αἱ δονήσεις ἐσφοδρύνοντο, ἔφυγε μετὰ τῆς μητρὸς εἰς τοὺς ἀγροὺς, ἐνῶ κατόπιν αὐτοῦ ὤρμων ἀκάθεκτα καὶ περίφοβα τὰ πλήθη.

Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως ὁ φόβος πολὺς· αἱ ἄμαξι, ἃς εἶχον φέρει, ἦτο ἀδύνατον νὰ σταθῶσι εἰ καὶ ὑπεστυλοῦντο διὰ μεγάλων λίθων· ἡ θάλασσα ἐστρέφετο εἰς τὰ ὀπίσω μακρὰν τῆς ἀκτῆς, καὶ πλῆθος ἰχθύων ἔκειντο ἐκτὸς αὐτῆς, ἐνῶ πρὸς τὴν ξηρὰν κατάμαυρον καὶ τρομερὸν νέφος διεσχίζετο ὑπὸ πυρός.

Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους νεφέλη κατέβη, ἐκάλυψε καὶ θάλασσαν καὶ ξηρὰν, τὴν τε Καπρέραν καὶ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Μισσηνοῦ. Καὶ μετ' ὀλίγον ἤρξατο καταπίπτουσα τέφρα, βιάσασα τοὺς φεύγοντας νὰ φύγῃσι καὶ πάλιν. Ἐνίοτε στρεφόμενος ὁ Πλίνιος ἐβλεπε πυκνὸν καπνὸν καταδιώκοντα ὡς ἄλλος χεῖμαρρος αὐτούς. Τοσοῦτον δὲ ἦτο τὸ συρρεῦσαν καὶ συμπιεζόμενον πλῆθος, ὥστε φοβηθεὶς μὴ καταπατηθῇ ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τῆς μητρὸς ἐξετράπη ἐπίτηδες τῆς ὁδοῦ. Ἐπειδὴ ὁμοῦς τὸ σκότος ἐγένετο βαθύτερον ἤναγκάσθησαν νὰ καθήσωσι, διότι δὲν ἔβλεπον ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Οἱ κοπετοὶ τῶν γυναικῶν, οἱ κλαυθμοὶ τῶν παιδίων, αἱ κραυγαὶ τῶν ἀνδρῶν, αἱ πρὸς τοὺς θεοὺς δεήσεις καθίστων ὅλως ἀγρίαν τὴν σκηνὴν ἐκείνην. Αἶφνης ἐξήστραψε λάμψις ἐν εἵδει πυρός, ἥτις κατὰ τὸν Πλίνιον ἐστάθη μακρὰν αὐτῶν. Πρόδηλον δὲ ὅτι ἡπατήθη ἐκ τῶν φαινομένων τῆς ὀπτικῆς, ξένων ὅλως πρὸς τὴν ὕψιν καὶ τὴν κρίσιν αὐτοῦ· διότι ἐνῶ τὸ πῦρ ἐμαίνετο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Οὐεσουίου, ὁ Πλίνιος, διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ταχείαν ἀνάπτυξιν τῆς φλογός, ἐξελάμβανεν αὐτὸ καίον πλησιέστερα. Τῆς ἐκρήξεως μεταβάσης εἰς νέαν περίοδον, ἡ βροχὴ τῆς τέφρας ἔπαυσεν ἐπὶ τινι χρόνῳ, ἡ κορυφὴ τοῦ Οὐεσουίου ἀπεκαλύφθη καὶ ἐφάνη τὸ πῦρ, προκύπτον ἐκ μιᾶς τῶν δύο ἐξῆς αἰτιῶν· ἢ ἐκ τοῦ ἀτμοῦ τοῦ ὕδατος, σχηματίσαντος μέγιστα νέφη, ἃτινα ἐχρωμάτιζεν ἡ ἀντανάκλασις τῆς πεπυρακτωμένης λιθίδος (lave) τῆς πληρούσης τὸν κρατῆρα, ἢ ἐκ τῆς ἐκρήξεως τῶν εὐφλέκτων ἀερίων (gaz), ἃτινα ἀναφλεχθέντα ἕνεκα τοῦ ἀέρος ἐφώτισαν τὸν οὐρανόν.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ ἡμέρα προῦχώρει· ἐπανελθόντος δὲ τοῦ σκότους ἐπανῆλθε καὶ ὁ ὕατος τῆς τέφρας, τοσοῦτον ὁμοῦς βαρὺς καὶ πυκνός, ὥστε κατεκάλυπτε τὰ ἐνδύματα καὶ ἐβίαζε πάντας νὰ ἀνεγείρωνται καὶ νὰ τινάζωνται συνεχῶς ἵνα μὴ ταφῶσιν ὑπ' αὐτόν· διότι ἡ τέφρα τῶν ἡφαιστείων, περιέχουσα μεγίστην ποσότητα κόνεως πωρίνων λίθων, εἶναι βαρυτέρα τοῦ συνήθους. Πολλοὶ δὲ βεβαιοῦσι, καὶ μάλιστα Δίων ὁ Κάσσιος, ὅτι τὸ λεπτότερον αὐτῆς μέρος ἔφθασε καὶ μέχρι Ῥώμης· ὁ οὐρανός, λέγουσιν,

(*) Ἀνάγν. περὶ Πλινίου τὴν ἐν τῷ Κ' τόμῳ τῆς Πανδώρας πραγματείαν, σελ. 258 καὶ 257.

ἐπὶ τοσοῦτον ἐσκοτίσθη, ὥστε πάντες ἐνόμισαν ὅτι ἐπέστη ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου.

Τέλος πάντων οἱ μαῦροι ἄτμοι διεσκορπίσθησαν γενόμενοι ὡς νέφος ἢ καπνός, καὶ ἐπειδὴ ἐπαυσε νὰ πίπτῃ ἡ τέφρα, ἀνεφάνη ὁ ἥλιος, ὡχρὸς ὅμως καὶ ὡς ἐν ὥρᾳ ἐκλείψεως. Τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς οἰκίας ἐκάλυπτε πυκνοτάτῃ τέφρᾳ ὁμοιάζουσα, πλὴν τῆς λευκότητος, πρὸς χιόνα. Τότε ἐπανελθόντες πρὸς δυσμὰς εἰς Μισσηνὸν ἐδείπνησαν, κατκτριψάντες τὴν νύκτα μεταξὺ ἐλπίδος καὶ φόβου, διότι αἱ δονήσεις, εἰ καὶ ἀσθενέστεραι, ἐξηκολούθουν κλονοῦσαι τὴν γῆν.

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ ἐντυπώσεις Πλίνιου τοῦ νεωτέρου, ἐξ ὧν μανθάνομεν καὶ πόσον διήρκεσεν ἡ ἐκρηξίς κατὰ τὴν μεγίστην τοῦλάχιστον αὐτῆς ἀκμήν. Τὴν 23 Αὐγούστου, τὴν μίαν ὥραν μετὰ μεσημβρίαν, ἐφάνη ἡ στήλη τοῦ καπνοῦ· τὴν νύκτα ἤρχισεν ὁ σεισμὸς, γενόμενος σφοδρότερος περὶ τὴν πρωτὴν· τὴν 9 ὥραν τῆς 24 ἤρχισεν ἡ βροχὴ τῆς τέφρας, καὶ τὸ ἐσπέρας ἐπαυσε· τὴν δὲ 24 πρὸς τὴν 25 οἱ κάτοικοι τοῦ Μισσηνοῦ δὲν ἠσθάνοντο πλέον εἰμὴ δονήσεις τῆς γῆς.

Ἐλθωμεν ἤδη καὶ εἰς Πλίνιον τὸν πρεσβύτερον, ἀναχωρήσαντα τὴν 23, προκεχωρημένης οὔσης τῆς ἡμέρας. Οἱ στρατιῶται τοῦ στόλου, φρουροῦντες ἐν Ρετίνῃ, ἔστειλον πρὸς αὐτὸν ἄγγελον ἐκλιπαροῦντας νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν αὐτῶν, διότι εὐρισκόμενοι μεταξὺ τῆς ὑπὸ τῆς ἐκρήξεως ἀπειλουμένης Πομπήας καὶ τοῦ Ἡρακλείου, καὶ ὀπισθεν ἔχοντες τὸν Οὐεσσούιον, ἔβλεπον ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ σωθῶσιν εἰμὴ μόνον διὰ θαλάσσης. Ὦθεν, ἐπιθυμῶν νὰ σώσῃ πρὸς τοῖς στρατιώταις καὶ τοὺς κατοίκους, προσέταξε νὰ ἐτοιμασθῶσι πάραυτα τετρήρεις νῆες, χωρητικαὶ πολλοῦ ἀριθμοῦ ἀνδρῶν· ἀνεχώρησε δὲ μετὰ μεσημβρίαν ἕνεκα τῶν παρασκευῶν· καθόσον δὲ προέβαινεν ἡ τέφρα ἐπίπτε πυκνότερα καὶ θερμότερα, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ κίσσηρις καὶ ἄλλαι ὕλει πυρίκαυστοι. Ἀλλ' αἴφνης ἔμειναν ἀκίνητα τὰ πλοῖα· ἡ θάλασσα ἐξέλιπεν εἴτε τραπέισα πρὸς τὰ ὀπίσω, εἴτε διὰ τὰ χῶματα καὶ τοὺς λίθους τοὺς ὑπὸ τοῦ ὄρους καταρρέουσιντας.

Ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ διευκρινήσωμεν τὴν διήγησιν Πλίνιου τοῦ Πρεσβυτέρου, ἢ μάλλον τῶν περὶ αὐτὸν, διότι ἀγνοοῦμεν ἂν αἱ πινακίδες ἐφ' ὧν ἔγραφεν ἀδιακόπως τὰ συμβαίνοντα ἐδόθησαν τῷ ἀναψίῳ αὐτοῦ, ὅστις ὅμως καὶ ἄνευ τῶν πινακίδων θὰ ἤκουσε πολλοὺς αὐτόπτας τοῦ τρομεροῦ γεγονότος. Τὴν κατάπτωσιν τῆς τέφρας, τῆς κισσήρεως καὶ τῆς πυρκαϊκότητος ὕλης, ἐπιβεβαιῶσι καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Πομπήας· ἀλλὰ πόθεν ἡ ὑποχώρησις τῆς θαλάσσης, καὶ διὰ τί ἡ παραλία κατέστη ἀπρόσιτος; Διὰ τί τὰ πλοῖα μὴ δυνηθέντα νὰ εἰσορμήσωσιν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ρετίνης, ἠναγκάσθησαν νὰ μείνωσι μα-

κρὰν καὶ ἐκινδύνευσαν νὰ προσαράξωσιν ἕνεκα ἐλλείψεως ὕδατος; Ὁ Οὐεσσούιος δὲν εἶχεν ἐτι ἐκσφενδονίσει ἱκανὴν ὕλην ὥστε νὰ γεμίσῃ ἡ θάλασσα, οὐδὲ εἶχον καταπέσει λίθοι καὶ χῶματα. Ἄρα θὰ ἀνυψώθῃ τὸ ἔδαφος τῆς θαλάσσης. Φαντάσθητε ὅποιον καὶ ὁπόση θὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀπελπισία τῶν τάλαιπῶρων ἐκείνων, οἵτινες ἀναμένοντες μετὰ παλμῶν τὰ πλοῖα, εἶδον αὐτὰ ὀπισθοδρομοῦντα! Καὶ τί νὰ γίνωσι; πρὸς τὴν Πομπήαν νὰ φύγωσι ἢ πρὸς τὸ Ἡράκλειον; Ὁ θάνατος ἦτο προφανὴς καὶ ἄφευκτος.

Ὁ Πλίνιος διευθύνθη τότε πρὸς Σταβίαν, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Λακταρίου ὄρους. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ κόλπος τῆς Νεαπόλεως ἦτο βαθύτερος μεταξὺ Πομπήας καὶ Σταβίων, ἀλλ' αἱ ἐκ τοῦ ἠφαιστείου ὕλαι ἐγέμισαν μέρος αὐτοῦ, καὶ μετέβαλον εἰς εὐφορον πεδῖον, ὅπερ καὶ σήμερον τηρεῖ τὴν πρώτην τῆς θαλάσσης ὁμαλὴν ἐπιφάνειαν, καὶ δεικνύει πῶς ἐγένοντο αἱ ἀλλεπάλληλοι συσσωρεύσεις. Λέγεται δὲ ὅτι ἀνασκαφείσης τῆς γῆς ἐκαίθεν τῶν Σταβίων (Castellamare) ἀνεκαλύφθησαν ἱστοὶ πλοίων, πεντακόσια μέτρα μακρὰν τῆς σημερινῆς ἀκτῆς. Ἄν τοῦτο ἀληθεύῃ, μανθάνομεν ποῦ ἔκειτο ὁ ἀρχαῖος λιμὴν. Μεταβάς ἐκεῖ ὁ Πλίνιος σκοπὴν εἶχεν οὐ μόνον νὰ βοηθήσῃ τὸν ἐν Σταβίαις διατρίβοντα μετὰ ναυτικῆς τιнос μοίρας τοποτηρητὴν αὐτοῦ Πομπωνιανόν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκρηξίν νὰ παρατηρήσῃ. Ὁ Πομπωνιανὸς ἰδὼν τὸν κίνδυνον ἐγγίζοντα, ἠτοίμασε τὰ πλοῖα καὶ ἀνέμενε νὰ πνεύσῃ οὐριος ἄνεμος. Ὁ δὲ Πλίνιος εὐρὼν αὐτὸν τρέμοντα ἠσπάσθη, ἐνεθάρρυνε, καὶ λουσθεὶς ἐδείπνησεν εὐθυμὸς, ἡ τοῦλάχιστον προτεποιήθη εὐθυμίαν. Τὴν νύκτα φλόγες τρομεραὶ, ὡς ἄλλαι πυρκαϊκαί, ἐνέμοντο τὸν Οὐεσσούιον· ἀλλ' ὁ Πλίνιος, ἀγνοῶν καὶ τὰ εὐφλεκτα ἄτρια, καὶ τὴν ἀντανάκλασιν τοῦ κρατήρος εἰς τὰ νέφη, καὶ τὸν χεῖμαρρον τῆς πανταχόθεν ἀναπηδώσης λιβάδος, δι᾽ ἡσυχίαν ὅτι ἐγκαταλείφθῃσι αἱ οἰκίαι τῶν χωρικῶν ἐκαίοντο· διὸ κατακλιθεὶς ἐκοιμήθη τασούτῳ βαθέως, ὥστε οἱ περὶ τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος ἤκκουον αὐτὸν ῥαγχάζοντα. Περὶ τὴν αὐγὴν ὅμως ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξυπνίσωσιν αὐτὸν, διότι ἡ πρὸ τοῦ κοιτῶνος αὐλὴ τοσοῦτον εἶχε κατακλυσθῇ ὑπὸ τέφρας καὶ κισσήρεως, ὥστε πρόδηλον ἦτο ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἐφράσσετο ἡ θύρα ἀπὸ ἀνωθεν ἕως κάτω. Γενομένου δὲ συμβουλίου, ἐτέθη τὸ ζήτημα ἂν ἔπρεπε νὰ φύγωσιν εἰς τοὺς ἀγροὺς ἢ νὰ κλεισθῶσιν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν. Οἱ ἄλλεπάλληλοι σεισμοί, οἵτινες ἐδίωκον τὴν αὐτὴν ὥραν τοὺς κατοίκους τοῦ Μισσηνοῦ, ἐβίασαν καὶ τοὺς τῶν Σταβίων νὰ καταλείψωσι τὰς οἰκίας, διὰ τὸν φόβον μὴ συντριβῶσιν ὑπ' αὐτάς. Ναι μὲν καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως ἡ βροχὴ τῶν λίθων ἦτο ἐπιφοβὸς, ἐπειδὴ ὅμως ἦσαν ἑλαφροὶ δὲν ἐπέφερον τραύματα· ἀλλὰ καὶ εὐκόλως

προφυλάσσοντο δέοντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς προσκέφαλα ἢ ἄλλο τι. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ἡ ἐκ τέφρας καὶ λίθων βροχὴ ἤρξατο ἐν Ρετίνῃ μὲν τὸ ἑσπέρας, ἐν Σταβίαις δὲ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἐπαύριον εἰς Μισσηνὸν, ὅπου ἔπασσε μόνον τέφρα. Πρόδηλον δὲ ὅτι ἂν αἱ ὕλαι ὅσας ἐξηρεύζατο ὁ Οὐεσσούτος ἦσαν καυστικαὶ ἢ τοῦλάχιστον ἱκανῶς θερμαὶ ὥστε ν' ἀνάψωσι πυρκαϊάν, ὡς τινες εἶπον, οὔτε οἱ Ῥωμαῖοι οὔτε οἱ Σταβιεῖς ἤθελον τολμήσει νὰ μείνωσιν εἰς τὸ ὑπαιθρον.

Ἦτο τότε αὐγὴ, καὶ ὁμῶς σκότος πυκνότατον καὶ βαθὺ κατεκάλυπτεν ὀλόκληρον τὸν κόλπον, καὶ ὅπως κινηθῶσιν ἤναπτον λαμπάδας καὶ φῶτα παντὸς εἶδους. Ἐλθόντες δὲ εἰς τὴν ἀκτὴν ἵνα ἐπιβιβάσθωσιν εἰς τὰ πλοῖα, εὗρον τὴν θάλασσαν ἐξωγυωμένην καὶ ἀντίπρωρον. Κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Πλίνιου ἤπλωσαν ἐπὶ τῆς τέφρας ἱστίον πλοίου, ἐφ' οὗ κατακλιθεὶς ἐζήτησεν ὕδωρ δροσερόν, ἔπειθ' εἰς καὶ ἀπεκοιμήθη. Αἰφνης φλόγες καὶ ὁσμὴ θεοῦ ἀποδιώκουσι τὸ πλῆθος καὶ βιάζουσι καὶ αὐτὸν νὰ ἐγερθῇ. Στηριχθεὶς δὲ ἐπὶ δύο δούλων, ἀγωνίζεται νὰ προχωρήσῃ ἀλλὰ πίπτει νεκρός. Καθ' ἃ λέγει ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἦτο ἀσθματικὸς καὶ ὑπέκειτο εἰς πνιγμόν· τοῦτο ὁμῶς δὲν ἀρκεῖ ὅπως ἐξηγήσῃ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Αἱ φλόγες καὶ ἡ ὁσμὴ τοῦ θεοῦ μαρτυροῦσιν ὅτι ἐξερράγησαν αἰφνης ἀέρια, ἡ θειώδης, θανάσιμα πρὸς τοὺς εἰσπνέοντας αὐτὰ, ἡ ὑδρογόνος ἀνθρακοῦχα, ἐξαπτόμενα ἅμα προσβληθέντα ὑπὸ τοῦ ἀέρος, καὶ διὰ τοῦτο ἐπίσης ὀλέθρια. Παρατηρητέον πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Πλίνιος ἐκοιμάτο ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, καὶ ὅτι ἴσως ἐκ τοῦ μυχοῦ τῆς θαλάσσης ἀνῆρχετο μεγίστη ποσότης ἀνθρακικοῦ ὀξέως, ἐπαυξάνουσα τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς κινδύνους. Καὶ ἐπαθε λοιπὸν ὁ Πλίνιος ὅ,τι καὶ ὁ κύων ὁ εἰσαχθεὶς εἰς τὸ παρά τοὺς Πουτεόλους σπήλαιον. Ἐνόσω ἐκράτουν αὐτὸν ὑπὲρ τὴν γῆν, ἀνέπνεε· μόλις ὁμῶς ἀποτεθεὶς ἐπ' αὐτῆς ἐπνίγη ὑπὸ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέως.

Ὁ Πλίνιος κατακλιθεὶς προσκάλεσε τὸν κίνδυνον, ἐνῶ οἱ μείναντες ὄρθιοι ἔφυγον ὕγιεις· αὐτοὶ οἱ βραστάζοντες αὐτὸν δοῦλοι, μόλις κύψαντες πρὸς βοήθειαν τοῦ πεσόντος, οὐδὲν ἐπαθον. Ὁ ἐνδοξὸς φυσιολόγος ἠγνόει τὰ φαινόμενα ταῦτα τῆς φύσεως· ἠγνόει ὅτι κατὰ πάσας τὰς ἐκρήξεις τὰ ἀέρια εἰσὶν ὀλέθρια πρὸς τὰ ἔμψυχα, καὶ ὅτι βαρύτερα ὄντα τοῦ ἀέρος σχηματίζουν τὰ κατωτάτω αὐτοῦ στρώματα. Ἀπέθανε λοιπὸν διότι κατεκλίθη, ἐνῶ ἂν ἴστατο ὄρθιος· ἤθελε διηγηθῇ αὐτὸς ὅσα εἶδεν. Ὅτε μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἐπανελθούσης τῆς γαλήνης, εὗρον τὸ σῶμα τοῦ ἀποθανόντος ἀνέπαρον, ἦθος ἔχον κοιμημένου ἀνθρώπου, ἐλησμόνησαν νὰ ἀναζητήσωσιν ὑπὸ τὴν τέφραν τὰς πινακίδας ἐφ' ὧν εἶχε σημειώσῃ τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ. Καὶ φαίνεται ὅτι ὁ ἀνεψιὸς

αὐτοῦ ἔγραψε κατὰ τὰς διηγήσεις τῶν συνοδευσάντων τὸ ἐνδοξὸν θῦμα τοῦ Οὐεσσούτου.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ Πλίνιου· ἀλλ' ὅποιον ὑπῆρξε τὸ δῶμα τοῦ Οὐεσσούτου; Ἐπειδὴ οὐδεμία σώζεται περιγραφὴ, ἀνγκαζόμεθα νὰ συμβουλευθῶμεν τοὺς σκελετοὺς καὶ τὰ πτώματα τὰ ἀνευρισκόμενα ἐν Ἡρακλείῳ καὶ Πομπηίῃ, ὅπως ἐξαγάγωμεν τινα συμπράγματα, διότι καὶ αὐτὰ ἔχουσιν εὐγλωττίαν, ἣν ὁμῶς πρέπει νὰ ἐννοήσῃ τις καὶ νὰ ἐρμηνεύσῃ δεόντως.

Ὁ Δίων Κάσσιος λέγει ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐκρήξεως οἱ κάτοικοι τῆς Πομπηίης ἦσαν συνθηροσμένοι ἐν τῷ θεάτρῳ· φαίνεται ὁμῶς ὅτι ἔδραμον πρὸς τὰς οἰκίας αὐτῶν, διότι γενομένων ἀνσκαφῶν μόνον δύο πτώματα ἀνεκαλύφθησαν ἐν ἐκείνῳ. Ἐπειδὴ δὲ εἶδον τὴν στήλην τοῦ καπνοῦ τὴν ἀναθρόσκουσάν ὑπὲρ τὸ ὄρος, ἤθελον σωθῇ βεβιαίως πάντες ἂν ἔσπευδον νὰ φύγωσιν. Ἐφυγον ὁμῶς οἱ πλεόν δειλοὶ ἴσως δὲ καὶ οἱ πλεόν φρόνιμοι, οἱ πλείστοι ὁμῶς περίφοβοι καὶ εὐέλπιδες ἐκλείσθησαν ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον σκότος ἐκάλυψε τὴν χώραν· ὁ πάταγος τῶν λίθων οἵτινες κατέπιπτον ἐπὶ τῶν τετραστόων καὶ τῶν κεράμων ὡς ἄλλη χάλαζα, ἐφαίνετο προμηνύων τὸ τέλος τοῦ κόσμου. Ὅτε δὲ εἶδον σχιζομένους ἔνεκα τοῦ σεισμοῦ τοὺς τοίχους καὶ πιπτούσας τὰς στήλας, ὁ φόβος μὴ ταφῶσι ζῶντας παρεκίνησεν αὐτοὺς νὰ καταλείψωσι τὰ κατωκημένα μέρη, προφυλάσσοντες ἀπὸ τοῦ ὑετοῦ τῶν λίθων τὰς κεφαλὰς αὐτῶν διὰ προσκεφάλων ἢ δεδιπλωμένων πανίων. Λύχνοι καὶ λαμπάδες ὠδήγουν κακῶς τὴν τυφλὴν τῶν φευγόντων πορείαν. «Τῆς μὲν πόλεως οἱ κάτοικοι, λέγει Δίων ὁ Κάσσιος, ἔφυγον ἐκτὸς αὐτῆς, οἱ δὲ τῶν χωρίων κατέφευγον εἰς τὴν πόλιν.» Ὡς καὶ κατὰ πάσας τὰς δημοσίας συμφορὰς ἡ ἀπερίσκεπτος ὁρμὴ εἶχεν ἀποκρούσει τὸν λογισμόν.

Οἱ πώρινοι λίθοι ἐκάλυψαν τὴν πόλιν μέχρι τοῦ ὕψους τεσσάρων μέτρων, εἰς ἃ προστέθη καὶ ἐν μέτρον λεπτῆς τέφρας· τὰ δὲ δύο ἄλλα μέτρα πεπτωρακτωμένων ὕλων ἅτινα βλέπομεν σήμερον, προσστέθησαν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἐκρήξεων τοῦ Οὐεσσούτου. Ἐπειδὴ τὸ 4822 ἔτος εἰς ποῦς τέφρας κατέπεσεν εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Καστελλαμάρε, εἰς τὴν Πομπηίαν, πλησιεστέραν οὔσαν τοῦ Ἡφαιστείου, κειμένην δὲ καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς, θὰ κατέπεσεν ἀφθονωτέρα. Καὶ λοιπὸν ὑπὸ τὸ βάθος 15 ποδῶν μόνον ἐτάφη ὀλόκληρος πόλις, ἥς αἱ οἰκαίαι εἶχον πλεόν τῆς μιᾶς ὁροφῆς, καὶ ἀπωλέσθη μέρος τῶν κατοίκων αὐτῆς; Βεβιαίως οὐχί. Καρτερικωτέρα τις ἐρευνα θέλει ἀποδείξει τὴν ἀλήθειαν.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Πομπηίης ἤρξαντο πρὸ ἑκατὸν εἰκοσιν ἐτῶν· ἑκτοτε δὲ ἀνεκαλύφθησαν σκελετοὶ

περὶ τοὺς 600. Ἐπειδὴ δὲ οἱ 600 οὗτοι σκελετοὶ ἀνευρέθησαν ἐντὸς τῶν δύο πέμπτων τῆς πόλεως ἅτινα ἀνεσκάφησαν, ἄρα ἐντὸς τῶν ὑπολειπομένων τριῶν θέλουσιν εὑρεθῇ ἕτεροι 900, ἥτοι τὸ δέκατον τῶν κατοίκων ἐάν ᾦσαν 45,000, ἢ τὸ ὄγδοον, ἐάν ὑπολογίσωμεν αὐτοὺς, ὥς φαίνεται πιθανώτερον, 43,000.

Ἐάν αἱ σημειώσεις τῶν ἐπιστατούντων τὰς ἀνασκαφὰς ᾦσαν λεπτομερέστεραι, ἐάν φέρ' εἴπειν καταδείκνυσιν εἰς ποίαν θέσιν εὐρίσκοντο οἱ σκελετοὶ καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν τὰ εῤείπια, ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ ἐξαχθῶσιν ἀσφαλέστερά τινα συμπεράσματα. Ἀλλ' ὅπωςδὴποτε βέβαιον φαίνεται ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Πομπηῆας ἐγένοντο θύματα διαφόρων εἰδῶν θανάτου. Ἐν πρώτοις πρέπει ν' ἀφαιρέσωμεν τὴν ἀκρίτως παραδεδεγμένην ιδέαν ὅτι πῦρ, λιθὰς καὶ λίθοι κατέκλυσαν τὴν πόλιν, διότι κειμένη ἐπὶ ὀροπεδίου δὲν ὑπέκειτο εἰς τοιοῦτου εἶδους κατακλυσμούς. Εἴπου δὲ κατέφλεξε πῦρ τὰς οἰκίας, δὲν διεδόθη βεβαίως ἐκ τοῦ Οὐεσουίτου, ἀλλ' ἐκ τῶν λαμπάδων καὶ τῶν λύχνων οἵτινες εἶχον ἀναφθῇ διὰ τὸ βρῆθαι σκότος· αἱ μερικαὶ δὲ αὗται πυρκαϊαὶ θὰ ἐσθέεσθαι ἐκ τῆς πιπτούσης τέφρας καὶ ἐκ τῶν ἀμειλίκτων ὑετῶν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τὸ πῦρ τὴν κατάστασιν τῶν δοκῶν, τῶν παραστατῶν καὶ τῶν ξύλων τῶν ἀφθόνως εὐρισκομένων ἐν Πομπηῇ, διότι ἡ ἐπιρροή τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ὑγρασίας καὶ οὐχὶ τὸ πῦρ ἠλλοίωσεν, ἐμαύρισε καὶ εἰς κόνιν μετέβαλεν αὐτά. Οἱ ὀγκώδεις λίθοι οἱ ἐκσφενδονιζόμενοι ἐκ τοῦ κρατῆρος ἐπαναπίπτουσι πάντοτε ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ κώνου, διαγράφοντες βραχυτάτας παραβολὰς, δι' αἷς ἀδύνατον νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν πεδιάδα· οἱ δὲ πῶρινοι, τῶν ὁποίων τὸ πλῆθος εἶναι ἀμέτρητον, καὶ ἐξ ὧν τινες ἔχουσι τεσσάρων μέτρων πᾶχος, εἰσὶ τόσῳ σμικροὶ καὶ τόσῳ ἑλαφροὶ, ὥστε μάλιστα θὰ προσξένουν μικρὸν μῶλωπα εἰς τὸ τρυφερὸν πρόσωπον βρέφους· προσκέφαλον ἢ πανίον περὶ τὸ πρόσωπον ἤρκει νὰ προφυλάξῃ αὐτό.

Τρία τινὰ ἐγένοντο πρὸ πάντων ὀλέθρια εἰς τοὺς κατοίκους· ὁ σεισμός, ὁ ἐκούσιος ἢ ἀκούσιος αὐτῶν ἀποκλεισμός καὶ τὰ βαρύτερα τοῦ αἵματος αἲρια (gas), ἅτινα καταπίπτοντα εἰς τὴν γῆν ἀπέπνιγον αὐτούς.

Ὁ σεισμός ἐγένετο ἐν Πομπηῇ σφοδρότερος ἢ ἐν Μισσηνῷ, Σταδίαις καὶ Ἡρακλείῳ. Ἡ Πομπηῇ, κειμένη ἐπὶ ἀρχαίας λιθῆδος καὶ ἐπὶ σχίσματος τοῦ ἡφαιστείου, ὑπέκειτο πρὸ παντὸς ἄλλου μέρους εἰς τὰς δονήσεις τῆς ἐκρήξεως. Ὡς καὶ ἐπὶ Νέρωνος, τὸ 63 ἔτος, ὅτε ἡ πόλις ἀνετράπη, ἐνῷ τὸ ἡφαιστειον καὶ ἡ Νεάπολις ἔπαθον ἐν μέρει, οὕτω καὶ τὸ 79 ἐπὶ Τίτου, ἡ Πομπηῇ ἐσεισθη σφοδρότερον τῶν παρκειμένων πόλεων. Τοῦτο δὲ ἐξάγεται ἐκ τῶν σω-

ζομένων εῤειπίων. Ναὶ μὲν αἱ οἰκίαι δὲν ἀνετράπησαν, καὶ τὰ ἰσόγεια μένουσιν ὡς ᾦσαν· οἱ λίθοι ὁμῶς ἐσχίσθησαν καὶ μετὰ ταῦτα πρυσήγγισαν ἀλλήλους. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον οἱ ὠραιότεροι λίθοι τῶν οἰκιῶν καὶ οἱ στύλοι τῶν ἐργαστηρίων συνετρίβησαν. Τὰ μωσαϊκὰ καὶ αἱ πλάκες ἔχουσι τοιαύτας ἀνισότητας, ὥστε φαίνεται ὅτι τὸ ἔδαφος ἀνυψώθη καὶ κατέπεσε πολλάκις. Ὅθεν εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ κατέπεσαν αἱ στηλαὶ τῶν ὑψηλοτέρων στοῶν, αἱ ἀνώταται ὀροφὰὶ τῶν οἰκιῶν καὶ οἱ κακῶς ἐκτισμένοι τοῖχοι.

Τὴν 14 Ἰουνίου 1787 ἀνεκαλύφθησαν ὀκτὼ σκελετοὶ ὑπὸ τὰ εῤείπια τοίχου ἐκτὸς τῆς πόλεως· μετὰξὺ τούτων ᾦσαν καὶ γυναῖκες, παρ' οἷς ἔκειντο περιδέρκια, ἀργυροὶ δακτύλιοι, βραχιόνια καὶ λύχνοι δεικνύοντες ὅτι ἔφευγον μετὰξὺ τοῦ σκότους. Τὴν δὲ 5 Μαΐου 1818, ἀνευρέθησαν ἀνασκαπτομένου τοῦ φόρου δύο σκελετοὶ, ὧν ὁ μὲν ὑπὸ καταπεσοῦσαν στήλην τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἴσως κατέφυγε, παρ' ὅν ἔκειτο χαλκοῦν κράνος, ὅπερ πιθανῶς μετεχειρίσθη ἵνα σωθῇ ἀπὸ τῶν πληγῶν τῶν πωρίνων λίθων· ἄλλος δὲ τις κατεπλακώθη, ὥς φαίνεται, ὑπὸ τοῦ ἐρίππου ἀνδριάντος τοῦ Νέρωνος, τοῦ ἐπὶ τῆς θριαμβικῆς ἀψίδος τῆς ὁδοῦ τῆς Ἀθηνᾶς· ὁ σκελετὸς αὐτοῦ εὐρέθη πλησίον τοῦ χαλκίνου τούτου ἀνδριάντος, ἀσχημοτάτου καὶ τὸ ἀνάστημα ἔχοντος μεῖζον τοῦ φυσικοῦ. Ἐντὸς τῆς περιφήμου οἰκίας τοῦ Φαύστου, συνελέχθησαν τὰ ὀστέα γυναικὸς, τὸ κρανίον ὁμῶς αὐτῆς οὐδέποτε εὐρέθη, φαίνεται δὲ ὅτι συντριβείσα ὑπὸ τὴν καταπεσοῦσαν ὀροφὴν, ἠλλοιώθη ἐντελῶς ἐκ τῆς ὑγρασίας. Τὸ 1861 εὐρέθησαν διεσκορπισμένα καὶ συντετριμμένα τὰ ὀστέα δύο ἀνθρώπων ὑπὸ καταπεσοῦσαν ἐπίσης ὀροφὴν. Ἀπὸ δὲ τῆς 18 μέχρι τῆς 23 Ἰανουαρίου, καθαριζομένου τοῦ τετραγώνου ἀνεκαλύφθη σκελετὸς γυναικὸς θανατωθείσης ἐπὶ τοῦ φλιοῦ τῆς πινακοθήκης, ἐνῷ ἔφευγε μετὰ τῶν πολυτιμοτέρων αὐτῆς κοσμημάτων, πάντων ἐντὸς μικροῦ κιβωτίου πεπυκνωμένου ἔξωθεν. Παρέκειτο δὲ καὶ λύχνος δελφίνος σχῆμα ἔχων, ὅστις ἐφώτιζεν αὐτὴν φεύγουσαν.

Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ 1869 ἔτους ἀνεκαλύφθη οἰκία ἐκείθεν τῆς ὁδοῦ Σταβίων, ἐφ' ἧς ἦτο πολλάκις κεχαραγμένον ἐλληνοιστὶ διὰ τῆς ἀκωκῆς μαχαίρας τὸ ὄνομα τοῦ δούλου Θράσωνος. Πρὸς τὰ ἐνδότερα τοῦ μικροῦ κήπου, κατὰ τὴν πρώτην ὀροφὴν τοῦ γυναικωνίτιδος, ἀνεκαλύφθησαν ἑνδεκα πτώματα· εὐρέθησαν δὲ καὶ ἐνώτια, καὶ ἄλλα κοσμήματα, καὶ μακρὰ ἄλυσις, καὶ ἐπτακόσια νομίσματα χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ. Πάντες οἱ κάτοικοι τῆς οἰκίας εἶχον καταφύγει μετὰ τῶν πολυτιμοτέρων αὐτῶν πραγμάτων εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν ὀροφὴν, νομίζοντες ὅτι δὲν ἤθελον φθάσει μέχρις αὐτῶν αἱ ἐκ τοῦ ἡφαι-

στείου ὕλαι αἵτινες ἐγέμιζον μικρὸν κατὰ μικρὸν τὸ κάτω ἔδαφος· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι νέος σφοδρότερος σεισμός, καταρρίψας τὴν οἰκίαν, κατεπλάκωσεν αὐτούς.
(*Ἐπεται τὸ τέλος.*)

ΠΕΡΙ ΣΕΙΣΜΩΝ

ὑπὸ τοῦ Διδάκτορος **ΙΟΥΛΙΟΥ ΣΜΙΘ**,

Διευθ. τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀστεροσκοπείου (*).

Ἡ νεωτάτη κατὰ τὴν Στερεάν καταστροφή, ἐκ τῶν μεγίστων ἃς ἡμετέρα ἡπειρος ὑπέστη, ἐπέσυρε καὶ πάλιν τὴν γενικὴν προσοχὴν πρὸς τὰς ἀκοτεινὰς δυνάμεις, αἵτινες ἐνίοτε, κινουσαι γῆν καὶ θάλασσαν, δύνανται εἰς ὀλίγα δευτερόλεπτα νὰ καταστρέψωσιν ὅλας ἐπαρχίας. Εἰ καὶ ἡ ἐπιστήμη, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦδε, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐξεύρῃ τὰς αἰτίας τῶν σεισμῶν καὶ πολὺ ἀφίσταται τοῦ νὰ προλέγῃ τοιαῦτα φαινόμενα, οὐχ ἥττον μακρὰ πείρα καὶ εἰδικαὶ παρατηρήσεις δύνανται νὰ λύσωσιν ἀπορίας τινὰς καὶ νὰ διασκεδάσωσι φόβους, οἵτινες καὶ πάλιν ἀνεφάνησαν πρὸς τῷ κοινῷ. Ἐνῷ οἱ προγενέστεροι σεισμοὶ δὲν ἐζητάζοντο ἐπιστημονικῶς, ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Κορίνθου (1858) ἤρξατο νέα ἐποχὴ, καθόσον ἡ κυβέρνησις κατὰ πρῶτον ὠνόμασεν ἐπιτροπὴν ἐπιστημονικὴν, πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν παρουσιασθέντων φαινομένων. Αἱ τότε δημοσιευθεῖσαι ἐκθέσεις τῶν Κ. Κ. Αρεταίου, Σταυρινάκη καὶ Κούστα πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς αἱ πρῶται τοιοῦτου εἶδους ἐν Ἑλλάδι ἐργασίαι· δὲν πρέπει ὅμως νὰ μὴ μνημονευθῇ, ὅτι ἤδη ἀπὸ πρὶν, ἀπὸ τοῦ 1840, ἀνεγράψαν σεισμοὶ ὑπὸ τῶν Κ. Κ. Βούρη καὶ Παππαδάκη. Ἀπὸ τοῦ 1859 τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἐπὶ τῇ αἰτήσει μου, μετὰ μεγίστης προθυμίας ἐδέχθη, ἐπισήμως νὰ ζητήσῃ ἀπὸ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους ἐπισήμους πληροφορίες περὶ τῶν σεισμῶν. Οὕτω τὸ Ἀστεροσκοπεῖον Ἀθηνῶν, ἰδίως διὰ τῶν φροντίδων τοῦ ἄλλοτε ὑπουργοῦ Κ. Χριστοπούλου, ἐγένετο κάτοχον πολλῶν ἐγγράφων, τὰ ὅποια διὰ τῆς ποτὲ συμπαραθέσεως καὶ ἐρεῦνης αὐτῶν θὰ ἀγάγωσιν εἰς σπουδαῖα διὰ τὴν ἐπιστήμην συμπεράσματα. Ὡς πρὸς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ἐν γένει μὲν διὰ τὴν Ἀνατολὴν, ἰδίως δὲ διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐξήγαγον ἐκ τῶν πλείστων καὶ μάλιστα τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων, τοὺς σεισμοὺς, καὶ τὸ αὐτὸ ἔπραξα καὶ διὰ τὰς πρὸ 4 ἐτῶν δημοσιευθείσας ἀξιολόγους ἱστορικὰς πραγματείας τοῦ Κ. Σάθα. Πολυάριθμοι ἀνταπο-

κρίσεις καὶ ἀνακοινώσεις συνεπλήρωσαν ἔτι μᾶλλον τὸ περὶ σεισμῶν ὕλικόν.

Τὰς παρατηρήσεις ταύτας προέταξα, ἵνα κάμω γνωστὸν τί διὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐγένετο ἐνταῦθα, καὶ ἵνα κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην καταστῇ καταφανεὲς, ὅτι ἡ ἐπιστήμη πρὸ παντὸς πρέπει νὰ ᾔηται κάτοχος χρησίων παρατηρήσεων, καὶ τοῦτο εἰς μέγα ποσόν· ὅτι εἴτε ἐφαίλει νὰ συνδυάσῃ καὶ ἐξηγήσῃ αὐτάς, καὶ ὅτι ὀφείλει νὰ μείνῃ ἀνεπηρέαστος πάσης αὐθιχρέτου ὑποθέσεως, διὰ τῆς παραδοχῆς καὶ ὑπερχσπίσεως τῶν ὁποίων οὐδέποτε ἐξευρέθη ἡ ἀλήθεια.

Ὅπως νῦν τὰ πράγματα ἔχουσιν, ἀφότου κατέχομεν λίαν περιεκτικοὺς καταλόγους σεισμῶν τοῦ Μαλλέτου καὶ Πετρεῖου, τὸ περὶ σεισμῶν πρόβλημα δύναται νὰ διαφωτισθῇ καὶ εἰς τὰ καθόλου καὶ κατὰ τὰ μέρη αὐτοῦ, εἰς ἀμφοτέρως δὲ τὰς περιπτώσεις οὐχὶ ἄνευ ἐπιτυχίας. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον λ. χ. πρέπει νὰ ἐρευνηθῇ ἡ σχέσις τῶν σεισμῶν, τῆς θέσεως τῆς σελήνης, ἢ τοῦ γήινου μαγνητισμοῦ, ἴσως δὲ καὶ τὰ μὴ ἐξίσου ἐπὶ τῆς γῆς διαμοιρασμένα κέντρα τῶν δονήσεων. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, περιοριζόμενοι εἰς τὴν ἐρευναν τῶν σεισμῶν ἐνὸς μόνου τόπου, πρέπει νὰ ἐρευνῶμεν τὴν σχέσιν τοῦ κλονισμοῦ πρὸς τὰ μετεωρολογικὰ φαινόμενα, τὴν ἐξάρτησιν, ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἔδαφους εἴτε πλησιοχώρων ἡφαιστειῶν. Ἐκάστη δὲ τῶν ὁδῶν αὐτῶν ἄγει εἰς ὠφέλιμα ἐξαγόμενα, διότι ἐκάστη στηρίζεται ἐπὶ δεδομένων τῆς πείρας, δηλαδὴ παρατηρήσεων. Τέλος δὲ ἡ στατιστικὴ ἐξακρίβωσις τοῦ χαρακτῆρος τῶν καταστροφῶν καὶ δυστυχημάτων, ὅπως καθαρῶς τὸ ζήτημα, ποῦ πρέπει νὰ γίνωνται αἱ οἰκοδομαὶ καὶ εἰς τίνες περιπτώσεις δεόν νὰ μιτατοπιζῶνται ὁλόκληρα χωρία. Τὰ ζητήματα ταῦτα εἰσὶ σπουδαιότατα, ὡς ἀμέσως θίγοντα τὸ συμφέρον τοῦ τόπου, τὰ ὅποια εἰς προτέρους χρόνους, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως αὐθεντικῶν πληροφοριῶν, τὸ πλεῖστον ἀτυχῶς ἐλύθησαν.

Ἐκ τοῦ ἐκτάκτου μεγέθους τῶν δυστυχημάτων, τὰ ὅποια ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐπροξένησαν πάντοτε οἱ σεισμοί, ἐξηγεῖται εὐκόλως, ὅτι πάντες οἱ λαοί, ὑπὸ τὴν καταπληκτικὴν ἐπήρειαν τοιοῦτων καταστροφῶν, ἔπλασαν ὑποθέσεις περὶ τῶν αἰτίων καὶ παραδίδονται εἰς φόβους περὶ τοῦ μέλλοντος. Διὰ τῆς φαντασίας μεγεθύνεται τὸ κακόν καὶ εἰς τὴν θέσιν κτεστραμμένων πόλεων, νεκρῶν καὶ τραυματιῶν, ὀνειρεύονται οἱ πολλοί. ἔτι μείζονα μέλλοντα κακὰ, τὸν καταποντισμὸν δηλαδὴ ὁλοκλήρων ἐκτάσεων, τὴν ἀνύψωσιν νέων ἡφαιστειῶν, καὶ οὕτως ἀπεικονίζουσι τὸ μέλλον διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων. Οὕτως ἐγένετο ἀνέκαθεν καὶ οὕτω θὰ γίνεσθαι, μετρησὺ γινώσις ἀκριβεστέρα τῶν πραγμάτων εἰσδύση εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων.
(*Ἐπεται τὸ τέλος.*)

(*) Τὴν ἀνωτέρω διατριβὴν, γραφεῖσιν μὲν γερμανιστῇ, μεταφρασθεῖσαν δὲ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Κοκκίδου, δανεϊζομένη ἐκ τοῦ «Διῶνος».